

правопорушень.

За ступенем завданої шкоди правопорушення традиційно класифікуються на злочини і провини.

Результатом правопорушення може виступати як фактично заподіяна шкода, так і реальна загроза її заподіяння. Формальними є правопорушення, відповідальність вчинення яких настає незалежно від того, чи заподіяно реальний збиток, виникли чи ні негативні матеріальні наслідки [10, с.117].

За суб'єктними ознаками виділяються: 1) правопорушення, вчинені фізичними особами; 2) правопорушення, вчинені юридичними особами. У деяких - спеціально встановлених законом випадках - значними особливостями володіють правопорушення, суб'єктами яких виступають неповнолітні, жінки, посадові особи, індивідуальні підприємці, іноземні громадяни, рецидивісти і ін.

По об'єкту посягання правопорушення можна підрозділити на правопорушення в галузі економічних відносин; правопорушення у сфері управління; правопорушення в галузі соціально-побутових відносин тощо. Цю класифікацію можна продовжувати і далі.

Залежно від форми вини розрізняються навмисні і необережні правопорушення. У свою чергу, по цілях дії умисні правопорушення запропоновано класифікувати на правопорушення, спрямовані на досягнення конкретних цілей, і правопорушення, спрямовані на досягнення різних цілей [11, с.202].

За змістом об'єктивної сторони виділяють прості і складні правопорушення, маючи на увазі, що нерідко правопорушення відбуваються не тільки однією дією (бездіяльністю), але цілим рядом їх, завдаючи часом шкоду різним об'єктам. У тих випадках, коли порушення норми права має місце в результаті однієї дії (бездіяльності), в наявності просте правопорушення, а у всіх інших - складне.

Кожна класифікація певною мірою умовна, оскільки між різними правопорушеннями проявляється певний зв'язок.

Правопорушення - це шкідливе, протиправне, винне діяння, за яке нормами права передбачена юридична відповідальність. Правопорушення є юридичним фактом у вигляді неправомірного вчинку, що тягне виникнення охоронних правовідносин між порушником і державою.

Список використаних джерел

1. Кудрявцев В.Н. "Причини правопорушень", 1976
2. Ардашкін В.Д. "Охоронний механізм в праві і межі обмеження права і свобод людини", 1998
3. Хропанюк В.Н "Теорія держави і права", 1995
4. Іванов А.А. "Правопорушення і юридична відповідальність. Теорія і законодавча практика.", 2004
5. Бабаєва В.К. "Теорія держави та права", 2001
6. Демін А.В. "Теорія держави і права", 2002
7. Алексєєв С.С. "Загальна теорія права", 2009
8. Денисов Ю.А. "Загальна теорія правопорушення та відповідальності", 1983
9. Бабаєв В.К. "Теорія держави і права в схемах і визначеннях", 1998
10. Кудрявцев В.Н. "Правомірна поведінка: норма і патологія", 1982

Курсант І-го курсу Навчально- наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ КОНСЕНСУС: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ВИДИ

Найкращий метод розв'язати конфлікт – усунути його причину, але, на жаль, не завжди це можливо. Та існує й інший варіант.

У конфліктології поняття “консенсуалізму” (від лат. consensus — згода, узгодження, єдність, однаковість, домовленість, співучасть, гармонія, одноголосність, стрункність) використовується для визначення такого ставлення людей до себе та інших, такої особливої форми духовної організації особистості чи суспільства, яка відповідає поведінковій стратегії соціального партнерства. На відміну від цього, поняття “дисенсуалізму” (від лат. disensus – суперечка, незгода, невідповідність, розкол, суперечність, розлад, звада, чвара) — це система відношень індивідів один до одного, ставлення до природи і до себе, а також певна духовна організація суспільства, що відповідає іншій поведінковій стратегії – соціальній конфронтації, зокрема й гуманітарно-екологічній агресії. Обидва поняття нещодавно введені дослідниками в науковий обіг [2] та є змістовними антиподами, які відображають вкрай полярні (антиномічні) дії та вчинки, розуміння і судження, стан думок і духовний стан. У широкому концептуальному розумінні консенсус виражає певний стан суспільної, колективної (корпоративної) чи індивідуальної свідомості, за якої індивіди (носії цієї свідомості), що входять до різних соціальних груп, верств і класів, орієнтовані на стратегію соціального партнерства чи інші комунікативні стратегії поведінки. Консенсус у більш вузькому, нормативно-інституційному сенсі втілює і символізує колективну думку всіх, хто доклав зусилля з його ви4 роблення. Отже, певним чином консенсус є погодженим рішенням, прийнятним для конфліктуючих сторін, в опрацюванні якого раціонально і свідомо беруть участь усі учасники конфліктної взаємодії.

Крім того, консенсус є рішенням, що протилежним праву вето. Якщо вето визначає право одного з учасників правотворчості заборонити прийняття акта чи норми, то консенсус, навпаки, вимагає позитивного вирішення на основі узгодження позицій, компромісу, співробітництва. Відповідно до цього підходу, право й чинні закони можна розглядати як результат досягнення юридичного консенсусу в суспільстві. Слід підкреслити, що соціолого-правове сприйняття закону як юридичного “консенсусу інтересів” відкриває шляхи для стабілізації та вдосконалення соціальних відносин. Саме узгодження інтересів становить базові засади верховенства закону в ієрархії правової системи, таким чином забезпечуються соціальне співробітництво і солідарність на всіх рівнях структури суспільства. Змістовним антиподом поняттю "консенсус" у конфліктології є поняття "дисенсуалізм" – система відносин людей, стан духовної організації суспільства, що підпорядковується одній із стратегій поведінки у конфлікті – соціальній конфронтації. Застосування технології консенсусу під час управління конфліктами має на меті не тільки мінімізацію його наслідків, але і максимальну корисність для усіх причетних до конфлікту.

Консенсус є рішенням, ухваленим для конфліктуючих сторін, у розробці якого свідомо беруть участь усі учасники процесу. Варто чітко розуміти, що подібна угода може ґрунтуватися лише на стабільній згоді, у якій зацікавлені всі учасники конфлікту. Водночас консенсус як метод вирішення конфліктів передбачає і наявність певних умов:

- предмет суперечки повинен бути надзвичайно складним, а інтереси сторін – значною мірою розбігатися;
- обидві сторони готові розпочати пошук у сфері не схожих раніше інтересів;
- наявність часу для пошуку альтернатив, які можуть задовольнити обидві сторони;
- сторони повинні бути зацікавлені в довгостроковому, а не в тимчасовому

¹ Науковий керівник: Харченко Н.П.

вирішенні проблеми. Консенсус може бути юридичним, політичним і соціальним. Юристи під консенсусом розуміють метод розробки і прийняття міжнародних правових актів. В політиці це поняття має на увазі згоду на підставі того, що є більш прийнятним для суспільства в цілому. Нерідко в політичній сфері конфлікти вирішуються саме приходом до консенсусу.

Під час вивчення особливостей консенсусу необхідно розрізняти поняття "консенсус" і "компроміс" і відповідно застосовувати їх, оскільки вони тісно пов'язані між собою. Компроміс – це процес, що поєднує зусилля конфлікуючих сторін задля спільного пошуку виходу із стану протистояння, в основі якого є взаємні поступки, необов'язково взаємовигідні.

Знаходження консенсусу – метод ухвалення такого рішення, яке схвалюють усі учасники процесу. Термін "консенсус" зазвичай використовується як для позначення процесу ухвалення рішення, так і для самого вирішення. Отже, рішення-консенсус, невідривно пов'язане із самим процесом. Метод консенсусу застосовується багатьма спільнотами: релігійними (наприклад, квакери), анархістськими організаціями, різноманітними недержавними організаціями і навіть цілими народами (ірокези). В окремих демократичних країнах консенсус є основним методом ухвалення державних рішень.

За умов достатньої практики консенсус може змінити основи суспільства, оскільки спільне ухвалення рішення формує основу для рівноправної спільної діяльності, а також для колективного контролю за нею.

Практика показує, що найчастіше процес ухвалення рішення методом консенсусу в окремій спільноті складається з певних етапів:

- Питання з порядку денного.
- Представлення і пояснення проблеми.
- Повідомлення додаткової інформації і перспектив.
- Мозковий штурм.
- Відгуки, коментарі, критика, питання.
- Чи згідна група з визначеною ідеєю
- Мозковий штурм: як втілити ідею в життя.
- Пропозиція, що синтезує всі ідеї.
- Пропозиція підтримана
- Відповіді на уточнюючі запитання.
- Відповіді на критику.
- Спільні поправки.
- Пропозиція підтримана
- Повторення пропозиції, заклик до голосування.
- Чи є такі, хто утримався?
- Чи зняли вони свої заперечення?
- Хтось блокує? (ні – Всі погодились? – КОНСЕНСУС).
- Виясніть, чому – Спробуйте спочатку.

Залиште запитання на наступний раз.[1]

Безсумнівно, стратегія і методи консенсусу є за сучасних умов єдиним раціональним способом вирішення найбільш складних політичних конфліктів. Найсприятливіші умови досягнення політичного консенсусу виникають завдяки загальному поширенню принципів толерантності, компромісу, громадянськості, поваги до чинних правових норм. Усі ліберально-демократичні держави сучасності в аспекті політичної взаємодії, стверджує В.М. Кудрявцев, можуть розглядатися як консенсуальні демо" кратії (якою прагне стати й Україна); вони характеризуються здебільшого лояльною опозицією до правлячої влади та ефективними політико-правовими механізмами вирішення соціальних протиріч і конфліктів, конфлікти ж між гілками

влади прагнуть розв'язувати конституційним шляхом[3, с. 210–214]. Консенсуальний потенціал Конституції України виявляється, зокрема, у змісті ст. 22, яка наголошує, що конституційні права і свободи людини не можливо скасувати, як підкреслює Ю.М. Тодика, а при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинного законодавства не припустимо звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [4, с. 264–265]. Суттєве значення, на наш погляд, має також положення ст. 157 про те, що Конституцію України не можливо змінити, якщо ці зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини та громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи порушення територіальної цілісності України. Консенсуальну стратегію в розв'язанні конфліктів і вирішенні спорів, на думку В. Сосніна, доцільно застосовувати за тих умов :

- коли предмет спору складний, а інтереси сторін занадто значущі, щоб прийняти просте рішення;
- обидві сторони готові розпочати пошук прихованих потреб та інтересів;
- за наявності часу й ресурсів для вироблення альтернатив, якіб задовольнили вимоги обох сторін;
- коли сторони зацікавлені в достроковому, а не в тимчасовому вирішенні проблеми.

Проте, одні суспільства більш консенсуальні, ніж інші. Звідси виникає потреба оцінки міри політичного консенсусу в конкретному соціумі (державі), яку можливо здійснити за трьома параметрами: по-перше, виходячи з природи конфліктів, що виникають усередині даної політичної системи; по-друге, за наявністю системи правил і норм урегулювання соціально-політичних і державно-правових конфліктів; по-третє, згідно з тими стратегіями, тактиками і методами, які застосовуються для розв'язання конфліктних ситуацій. Зміст юридичного розуміння консенсусу як стратегії вирішення чи попередження правових конфліктів полягає у чітко передбаченому рівні узгодженості позицій, коли більшість суб'єктів права (наприклад, законодавець) під час прийняття певного нормативного акта дійсно підтримає його, а незгодні не виступлять проти. Тому, юридичний консенсус – це спосіб вироблення і прийняття рішень, норм, актів, який спирається на два головні принципи: а) підтримка акта, норми більшістю тих, хто її сформулював; б) відсутність принципових заперечень щодо прийняття рішення з боку навіть одного з учасників процесу. Таким чином, консенсуалізм у праві та політиці не є одноголосністю, він тільки вимагає відсутності прямих, принципових заперечень й цілком припускає нейтральну позицію. У цьому розумінні юридичний консенсус повинен застосовуватись як процедура (принцип) розв'язання не тільки міждержавних конфліктів, а й втілюватись у практику врегулювання внутрішньої соціально-правової та політико-правової діяльності. Можна наголосити в категоріях наукознавства, що відбувається зміна парадигмального розуміння головних юридичних інститутів: закону й норми, механізмів їх дії та умов ефективності, соціальних чинників законотворчої та правозастосовчої діяльності. Консенсус також сприяє формуванню нового юридичного мислення, що відображає кардинальні зміни соціально-правових реалій. По суті, конфлікт і консенсус є двома важливими і взаємопов'язаними характеристиками будь-якої правової системи; юридична політика починається там, вважає В. Кудрявцев, де мають місце соціально-правові конфлікти. Водночас, можна стверджувати, що юридичний консенсус є найважливішою технологією правової політики (разом із приписом і примусом), яка тісно пов'язана з сучасним рівнем праворозуміння, теорією закону і технікою нормотворчості. Однак, утвердження консенсусу як провідного методу прийняття правових рішень вимагає значного часу і досвіду, особливо за специфічних умов нерозвинутої юридичної техніки, низької парламентської культури чи настанов на силові засоби усунення конфлікту. Орієнтирами консенсуального вирішення суперечливих питань є необхідність суворого додержання норм, передусім правових, за умов обмеження чи недопущення

застосування примусу.

Список використаних джерел

1. Базові основи консенсусу [Електронний ресурс] // pidruchniki. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:
https://pidruchniki.com/78515/psihologiya/bazovi_osnovi_konsensusu.
2. Див.: Словник термінів з правової конфліктології / За ред. М.І. Панова, Ю.П. Битяка, Л.М. Герасіної. – Харків: Одиссей, 2006. – 208 с.; Дмитриев А.В. Конфлиология. – М.: Гардарики, 2000. – 320 с.; Зайцев А.К. Социальный конфликт: Изд. 24е. – М.: Akademia, 2001. – 464 с. та ін.
3. Юридическая конфликтология / Под ред. В.Н. Кудрявцева. – М.: РАН, 1995. – 317 с
4. Тодыка Ю.Н. Основы конституционного строя Украины. – Харьков: Факт, 1999. – 292 с.

Курсант 1-го курсу Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Снісаренко Катерина Миколаївна¹

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Актуальність дослідження ефективності реформування та вивчення правової системи обумовлений важливою соціальною роллю, яку вона відіграє у житті будь-якого суспільства. Пізнання сутності правової системи вимагає широкого підходу до соціальних та правових явищ.

Правова система являє собою живе правове явище, зміну якого вимагають постійні суспільні трансформації, нові потреби соціуму, а саме: демократизація права, рівень праворозуміння та правової культури населення.

Правова система України відрізняється від інших систем світу способом генетичного успадкування досвіду попередніх поколінь.

Проблематика, пов'язана із вивченням правової системи, досліджувалась в працях українських вчених: Н. Оніщенко, Б. Малишева, С. Бобровник, М. Хаустової, Л. Удовіки, М. Мірошниченка, О. Нагорської та багатьох інших. Серед зарубіжних науковців питання функціонування правової системи розглядалося в наукових доробках В. Сирих, І. Ільїна, Е. Соловйова.

Національна правова система України знаходиться у перехідному періоді між минулим не гуманістичним та майбутнім європейським цивілізаційним правовим життям. Перепоною до цієї трансформації став минулий тоталітарний режим у 1920-1930-х роках, який характеризувався політичною диктатурою більшовицької партії, втручанням її в усі сфери життя громадян, боротьбою з будь-яким інакомислям в середині партії і серед населення. Саме тоталітарний режим гальмував розвиток та вплив на суспільні процеси, неможливість забезпечити основну правову цінність – захист прав і свобод людей.

На сьогодні, реформування правової системи України має великий потенціал, оскільки за його допомогою виконуються головні принципи демократичної держави-верховенство права, дотримання прав і свобод людини (громадянина).

Для молодого держави України проблема прав людини та їх захисту набула першочергового реформування, оскільки низький рівень життя людей став цьому підтвердженням. Головним елементом, який впливає на розвиток правової системи будь-якого суспільства, стає людина, її права та свободи, ступінь захисту цих прав.

---

¹Науковий керівник: Харченко Н.П.